

Kestävän kehityksen raportti 2023

Varhan ensimmäinen vuosi kestävän kehityksen näkökulmasta

- Varhan strategiassa kestävän kehityksen näkökulmat huomioidaan laajasti ja se on myös keskeinen toimintamme arvo: *lupaamme toimia vastuullisen vaikuttavasti ja kestävästi ja ottaa toiminnan suunnittelussa huomioon taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristön kannalta kestävän kehityksen.*
- Varha on sitoutunut myös Turun kaupungin ilmastotyöhön olemalla mukana Turun Ilmastokaupunki 2029 kumppanina.
- Varhan kestävän kehityksen ja ympäristövastuullisuuden kehittämisen pohjana toteutetaan Varhalle sovellettua Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin kestävän kehityksen ohjelmaa vuosille 2020-2024.
- Tavoitteena on olla edelläkävijä ekologisessa kestävydessä.

Kestävän kehityksen työryhmä ohjaa työtä Varhassa

- Kestävän kehityksen työtä ohjaa hyvinvointialueen johdon nimeämä kestävän kehityksen työryhmä, joka vastaa kestävän kehityksen ohjelman toimenpanosta mm. käynnistämällä ja ohjaamalla vuosittaisia kehittämisprojekteja.
- Työryhmässä on mukana edustajat kaikilta tulosalueilta sekä henkilöstön edustajat
 - Puheenjohtaja, strategiajohtaja Leena Setälä
 - TYKS sairaalapalvelut: Tuija Lehtikunnas (varajäsen Riikka Maijala)
 - Sote-palvelut: Minna Ylönen (varajäsen Iida Varemäki)
 - Ikääntyneiden palvelut: Eeva-Sirkku Pöyhönen (varajäsen Salla Lindegren)
 - Pelastuslaitos: Mika Viljanen (varajäsen Mika Lankinen)
 - Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen: Anneli Pahta (varajäsen Karoliina Luukkainen)
 - Kehittämispalvelut: Mia Oksa (varajäsen Ville Kytö)
 - Hankintapalvelut Katariina Huikko
 - Kiinteistöpalvelut: Sami Kariaho (varajäsen Anssi Juntunen)
 - Henkilöstön edustajat: Päivi Huhtala ja Lennu Yläneva (varajäsen Jenni Pääatalo)
 - Ympäristöpäällikkö: Eeva Lammi (varajäsen Anu Syrjänen)
 - Kestävän kehityksen johtava asiantuntija: Riikka Teuri (1.8.2023 alkaen)
- Työryhmä on kokoontunut kolme kertaa vuoden 2023 aikana
- Työryhmän pöytäkirjat on kaikkien luettavissa intranetissä.

Kestävää kehitystä edistetään Varhassa kehittämishankkeilla ja koulutuksella

- Hyvinvointialueen käynnistyminen aiheutti lyhyen katkoksen kestävän kehityksen toimenpiteisiin.
- Kestävän kehityksen johtava asiantuntija aloitti 1.8.23 ja kartoitti syksyn aikana hyvinvointialueen eri tulosalueiden kestävän kehityksen toimenpiteiden tilannetta ja toiveita.
- Kestävän kehityksen viestintä henkilöstölle käynnistettiin intrassa julkaisemalla Ympäristö ja kestävä kehitys –sivusto.
- Syksyn 2023 kestävän kehityksen toimenpiteinä käynnistettiin ruokahävikin seuranta-projekti sekä kalusteiden kierrätyksen organisointi
- VSSHP:n Moodle-verkkokoulutus *Kestävää kehitystä terveydenhuollossa* on tarjolla hyvinvointialueen koko henkilökunnalle ja myös uusille perehdytysmateriaalissa. Koulutuksen avulla voimme lisätä ymmärrystä siitä, mitä kestävä kehitys on Varsinais-Suomen hyvinvointialueella ja miten voimme edistää kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista. Koulutuksen suoritti vuoden 2023 aikana 385 henkeä (vuosina 2022: 781 ja 2021: 2395 suoritusta).
- Hyvinvointialueen käyttämä SHQS laatukriteeristö päivitettiin ja sen uudeksi osioksi tuli kestävä kehitys.
- Kestävän kehityksen johtamisen teema sisällytetään esihenkilökoulutuksen (VALO III, kevät 2024)

Ruokahävikkiä seurataan

- Potilasruokailujen ruokahävikin seuranta toteutettiin syksyllä 2023 sekä yksiköissä, joissa on keskitetty tarjotinjakelu että yksiköissä, joihin ateriat toimitetaan hajautettuna isommissa astioissa.
- **Tarjotinjakelun** hävikkiseurannan tarkoituksena oli selvittää, paljonko tilatuista potilasaterioista palautuu koskemattomana (ei ole tarjottu potilaalle) takaisin ravintokeskuksiin viikon mittaisen seurantajakson aikana.
- Seuranta on toteutettu jo aiemmin VSSH:ssä vuosina 2021 ja 2022.
- Kartoitus tehtiin kaikilla TYKS-Sairaalapalveluiden tulosalueen vuodeosastoilla, joissa tarjotinjakelu on käytössä.
- Koskemattomana palautuneita tarjottimia oli yhteensä yli 1500, joka vastaa liki 800 kg biojätettä ja yli 10 000 euron ateriakustannuksia viikossa.
- Tarkempia syitä tarkastellaan yksiköittäin ja seuranta toistetaan jatkossa vuosittain, jotta voidaan seurata määrän kehitystä.
- **Isompiin astioihin perustuvan hajautetun aterijakelun** hävikkiseurannan pilotti toteutettiin vaativissa vammaispalveluissa (KTO)
- Seurantajakso kesti kuukauden ja sen tarkoituksena oli varmistaa, että asiakkaat saavat ruokaa, joka maistuu heille (vähäinen lautashävikki) sekä tarkastella, miten palvelukuvaus toteutuu käytännössä.
- Seurantajakson aikana mitattiin sekä lautashävikki että jakamattoman ruoan määrä.
- Ruokahävikin määrä vaihteli yksiköittäin suuresti mm. päivittäin. Jakamattoman ruoan hävikki oli suurinta ja lautashävikki yleensä vähäisintä.
- Pilotin kokemuksia hyödynnetään jatkossa laajemmin hävikkiseurannassa.

Kalusteita kierrätetään

- Hyvinvointialueella tehdään paljon erilaisia toimipisteiden ja yksiköiden uudelleensijoitteluja ja yksiköissä tilamuutoksia. Tämä aiheuttaa paljon kalustetarpeita ja toisaalta poistotarpeita.
- Systemaattisella kalusteiden kierrättämisellä hyvinvointialueen on mahdollisuus säästää hankinta- ja jätahuoltokustannuksia sekä toteuttaa kestävän kehityksen tavoitteita tukemalla kiertotaloutta ja vähentämällä ympäristökuormaa.
- Jotta Varhalla käyttökelpoiset kalusteet eivät päätyisi poistona kaatopaikalle eikä kaikkea tilattaisi uusina, perustettiin loppuvuodesta intra-sivustolle Kalusteiden kierrätystori –palsta.
- Palsta on tarkoitettu Varhan kaikkien yksiköiden tarpeettomien ja käytöstä poistettujen toimisto- ym. kalusteiden kierrättämiseen yksiköiden kesken. Palstalta yksiköt voivat sekä etsiä itselleen tarpeellisia kalusteita sekä ilmoittaa itselleen tarpeettomia.
- Hankintayksikkö on ohjeistanut henkilökunnan tarkistamaan ennen uuden kalusteen tilausta, löytyykö kierrätystorilta tarpeeseen sopiva käytettynä.
- Sivusto avattiin joulukuussa 2023

Ekotukihenkilöt toimivat ympäristöasioiden tukena

- Hyvinvointialueen eri yksiköiden ympäristöasioissa keskeisiä toimijoita ovat yksiköiden nimeämät, tehtävänsä koulutetut ekotukihenkilöt ja heidän verkostonsa, joka tarjoaa vertaistukea ja koulutusta. Verkostoa ja heidän koulutuksiaan koordinoi ympäristöpäällikkö
- Ekotukihenkilön tehtävänä on välittää työyhteisölleen tietoa ympäristöasioista ja tukea kestävän kehityksen mukaista toimintaa yksikössään esimiehensä valtuuttamalla tavalla
- Ekotukitoimintaa on aiemmin ollut mm. Turun kaupungilla sekä Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirissä. Ekotukihenkilöitä oli vuoden 2023 lopulla hieman yli 300. Toimintaa pyritään laajentamaan koko hyvinvointialueelle kaikkiin yksiköihin viestimällä toimintamallista sekä järjestämällä ekotukitilaisuuksia.
- Ekotukitilaisuuksia järjestettiin neljä kertaa. Niissä kerrottiin ajankohtaisista asioista mm. jätehuoltoon liittyen sekä kuultiin eri yksiköiden hyvistä käytänteistä.
- Ekotukitoiminnan viestinnän ja tiedottamisen tukena on oma, kaikille varhalaisille avoin Teams –kanava

Kestävää kehitystä toteutetaan sen eri osa-alueilla

- **Sosiaalisen vastuullisuuden** edistämistä hyvinvointialue toteutti mm. asukkaiden ja henkilökunnan osallisuutta tukevilla toimenpiteillä.
 - Hyvinvointialueen ensimmäinen osallisuussuunnitelma julkaistiin loppuvuodesta. Siinä on kuvattu toimenpiteet, joiden avulla alueen asukkaita osallistetaan päätösten valmistelussa.
 - Hyvinvointialueen toiminnassa ja kehittämisessä tehdään tiivistä yhteistyötä kokemusasiantuntijoiden, asiakasraatien sekä vaikuttamistoimielimien kanssa.
 - Palvelustrategiaan valmistelun avoimeen kansalaiskyselyyn vastasi lähes 6000 alueen asukasta.
 - Henkilökunnalla oli mahdollisuus kertoa omia näkemyksiään palvelustrategiasta keväällä 2023 ja tuottavuustoimenpiteistä ja säästökohteista syksyllä 2023.

Ekologisen kestävyuden edistäminen ja seuranta on monikanavaista

- Varha pyrkii vähentämään jätteen syntymistä mm. tukemalla tarvikevalintoja, kierrätystä ja jätelajittelua. Varhan tuottamia jätemääriä voidaan raportoida siltä osin, kun Varhalla on sopimus sellaisen jätehuoltotoimijan kanssa, joka tuottaa raportin.
- Biojätteen määrä voidaan seurata Kaarean keittiöiden kautta käsiteltävän biojätteen osalta
- Lääkejätteen ja -hävikin määrää seurataan keskitetysti sairaala-apteekissa
- Anestesiakaasujen käytön raportointia voidaan tehdä hankintadatan kautta
- Kemikaalien käyttöä ja kemikaaliturvallisuutta ohjataan ChemicalManager-ohjelmalla
- Sähkön, energian ja veden kulutus voidaan raportoida vain Varhan omien kiinteistöjen osalta (esim. kuntayhtymiltä siirtyneet kiinteistöt). Näistä voidaan määrittää myös energiankäytön hiilijalanjälki.
- Vuokrattujen toimitilojen energiankäytöstä ja jätehuollosta meillä on vain vähän tietoa. Varhan tiloista noin 2/3 on vuokrattuja.

Varhan ympäristöpalvelut kehittivät jätehuoltoa

- Varhan ympäristöpalvelujen ensimmäinen vuosi keskittyi jätehuoltoprosessien haltuunottoon, jätehuolto-ohjeiden yhdenmukaistamiseen ja jätehuollon kilpailutuksiin.
- Varhassa tehostettiin erityisesti muovin ja biojätteen erilliskeräystä. Muovin osalta uudistunut jätelaki helpotti lajitteluohjeistusta merkittävästi.
- Varhan omien kohteiden jätetuottoa pystytään jätekirjanpidolla seuraamaan melko tarkasti. Jätehuoltoa tuottaa 13 palveluntuottajaa, joista osa ei pysty toimittamaan jätelain mukaista kirjanpitoa. Jätettä tuotettiin omissa kohteissa kirjanpidon sekä muun arvioinnin mukaan yhteensä noin 2785 tonnia.
- Varhan vuokraamien kohteiden toiminnasta syntyvien jätteiden tiedot jäävät vuokranantajille. Kustannukset on sisällytetty vuokriin, joten Varha ei pysty seuraamaan jätemääriä tai kustannuksia.
- Varhalla syntyneestä jätteestä vuonna 2023 poltettiin 66%, kierrätettiin 29% ja loppusijoitettiin 5%. Loppusijoitus koskee lähinnä vaarallisia jätteitä, jotka hävitetään vaarallisen jätteen polttolaitoksessa.

Kokonaisjätemäärä	2785 Tn
Polttokelpoinen jäte	1550
Pahvi ja kartonki	314
Terveystuotteen erityisjäte	157
Vaarallinen jäte*	133
Rakennusjäte ja puujäte	120
Biojäte	111
Metalliroму	108
Tietosuojamateriaali	89
Keräyspaperi	60
Pakkausmuovi	42,5
Sairaalalasi	31,5
Sähkö- ja elektroniikkaromu	30,5
Muut	38
Jätehuoltokulut	1,6 milj. €

* Vaarallisista jätteistä suurin osa oli lääkejätettä (55,4 t), tietosuojattavia biologisia jätteitä (34,6 t) ja tartuntavaaralliseksi luokiteltuja jätteitä (5 t).

Lääkkeiden ympäristövaikutuksia voidaan hillitä viisailta valinnoilla

- Lääkkeet ja lääkkeiden lähtöaineet ovat terveydenhuollon suurin hiilijalanjäljen aiheuttaja ja ne aiheuttavat myös suuren ympäristökuorman.
- Lääkehävikin vähentäminen on yksi keino saada pienennettyä lääkkeiden ympäristövaikutuksia. Varhassa lääkejätettä syntyy yksiköissä lääkkeiden käsittelyn yhteydessä sekä mm. valmistusvirheistä, säilytyksestä ja pakkausten vanhenemisesta.
 - Yksiköistä lähetetään vanhentuneet ja vahingoittuneet pakkaukset sairaala-apteekkiin, jossa hävikki kirjataan. Hävikkiin kirjattuja lääkepakkauksia oli vuonna 2023 8843kpl
 - Lääkkeiden käsittelyn yhteydessä syntynyttä lääkejätettä kerätään yksiköissä erikseen, mutta niiden määristä ei ole tarkkaa tietoa.
- Leikkauksissa käytettävät anestesiakaasut ovat yksi terveydenhuollon merkittävä päästölähde. Niiden ilmastoa lämmittävä vaikutus (GWP, Global Warming Potential) on hiilidioksidiin (GWP 1) verrattuna iso, desfluraanin 3714 ja sevofluraanin 349. Desfluraanin käytöstä on luovuttu vuoden 2023 aikana.

Sähkön ja energian kulutus Varhan omissa kiinteistöissä

VSSHP:n kiinteistöjen osalta on saatavilla vertailutietoa aiemmilta vuosilta, koko Varhan tiedot vain vuodelta 2023.

Lämpöenergian käytön indikaattorit	2023	2022	2021	2020
Lämpöenergia, koko VARHA (MWh)	83 100			
Normitettu** lämpöenergia (MWh), T-sairaala	22 717	21 269	20 957	18 210
ominaiskulutus (kWh/r-m3)	47,7	40,4	44,0	38,2
Normitettu** lämpöenergia (MWh) kantasairaala	31 169	30 802	33 158	30 437
ominaiskulutus (kWh/r-m3)	75,1	74,2	79,9	73,3
Lämpöenergian osto, koko VARHA (€)	6 383 800			

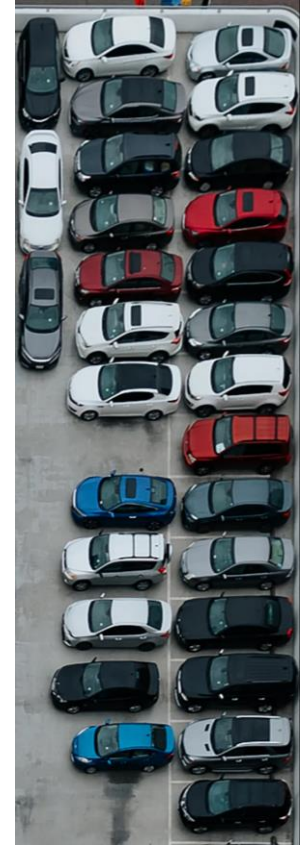
Sähkön ja veden kulutuksen indikaattorit	2023	2022	2021	2020
Sähkön kulutus, koko VARHA (MWh)*	56 900			
Sähkön kulutus, T-sairaala (MWh)	16 586	16 409	16 599	16 563
Sähkön kulutus, kantasairaala (MWh)	14 431	15 233	17 568	17 860
Sähköenergian osto, koko VARHA (€)	6 164 000			
Veden kokonaiskulutus (m3)	336 300	206 520	234 186	255 924
vedenkulutus T-sairaala (m3)	78 860	77 557	77 361	84 678
vedenkulutus kantasairaala (m3)	49 402	59 247	76 356	85 754

*Varhan omistamien kiinteistöjen sähkösopimukset on solmittu ennen hyvinvointialueen aloittamista. VSSHP:n sopimus on kooltaan merkittävin ja sisältää päästövapaata sähköä. Varhalle muualta siirtyneiden sopimusten osalta uusiutuvan energian osuus vaihtelee.

**Normituksella tasataan vuotuisen lämpötilan vaihtelua tilastollisesti.

Ajoneuvokaluston käyttövoima määrittää osaltaan Varhan ilmastopäästöjä

- Varhalla on käytössä 826 ajoneuvoa sisältäen erilaisia autoja, traktoreita ja työkoneita
 - Sähköautoja on 30 ja kaasuautoja 30
- Ajoneuvojen polttoaineestojen avulla voidaan määrittää ajoneuvojen käytön hiilijalanjälki
- Vuonna 2023 otettiin käyttöön uusia ajoneuvoja 20 kpl, joista kaikki henkilö- ja pakettiautot kuuluvat päästöluokkaan Euro VI. Missään näistä uusista ajoneuvoista ei käytetä vaihtoehtoisia käyttövoimia.
- Varhalla on ajoneuvohankinnoissa lainsäädännön mukainen velvoite vuoteen 2025 asti: 45 % henkilöautojen ja kevyiden hyötyajoneuvojen uusista hankinnoista tulee olla laissa määriteltyjä vähäpäästöisiä ajoneuvoja eli lataushybridejä tai täyssähköautoja

Hankinnoissa ekologisen ja sosiaalisen kestävyden huomioiminen on vähäistä

Lähde: www.tutkihallintoa.fi

Hankintadatan avulla voidaan raportoida hankinnat, joissa huomioitu ekologisesti ja sosiaalisesti kestävät hankintakriteerit

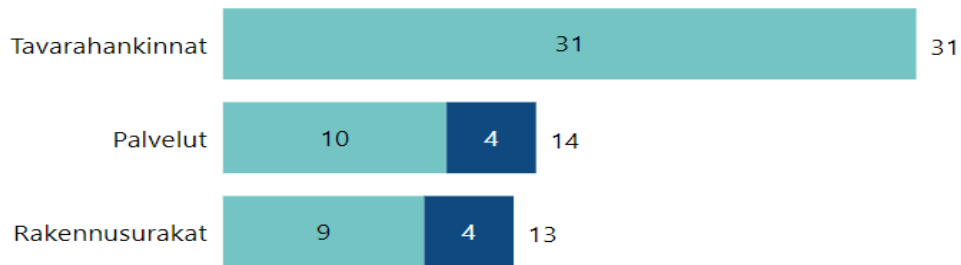
Muutamissa Varhan palvelu- ja rakennushankinnoissa on käytetty ekologisen kestävyden kriteerejä vuonna 2023, mutta tavarahankinnoissa niitä ei ole huomioitu.

Sosiaalisen kestävyden hankintakriteereitä on käytetty Varhan palveluhankinnoissa ja rakennusurakoissa, mutta vain kerran tavarahankinnoissa.

Hankintastrategia laaditaan vuonna 2024.

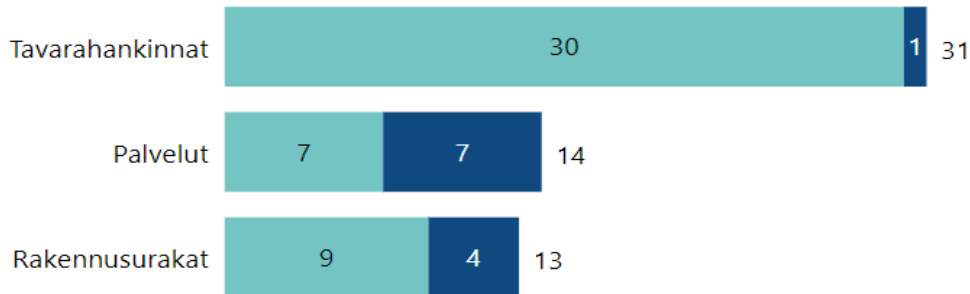
Ekologisen kestävyden edistäminen hankintailmoituksissa hankintatyypeittäin

● Ei ● Kyllä

Sosiaalisen kestävyden edistäminen hankintailmoituksissa hankintatyypeittäin

● Ei ● Kyllä

Kestävän kehityksen ohjelman tavoitteita edistettiin laajasti myös yhteistyön ja verkostoitumisen avulla

- Varha oli mukana ainoana hyvinvointialueena kansallisessa Eko-Sote –hankkeessa, jossa määriteltiin soten hiilijalanjälki sekä seurantamittarit.
- Mukana Terveyskampus Turun toiminnassa, Varhan kestävän kehityksen johtava asiantuntija koordinoi kestävä kehitys – alatyöryhmää. Työryhmä on kokoontunut 2 kertaa vuoden aikana
- Mukana Suomen sairaalatekniikan yhdistyksen ympäristöjaoston toiminnassa
- Yhteistyötä alueen korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten kanssa mm. hankeyhteistöiden ja opiskelijatöiden ohjauksen osalta.
- Yhteistyötä muiden hyvinvointialueiden ympäristö- ja kestävän kehityksen vastuuhenkilöiden kanssa
- Mukana kansainvälisissä hankkeissa mm. kehittämässä antimikrobiresistenssin hallinnan koulutusta

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta

**HEALTH
CAMPUS**
Turku

